

ความหวังที่เคลื่อนไหว

ประจักษ์ ก้องกีรติ

MATCHBOOK

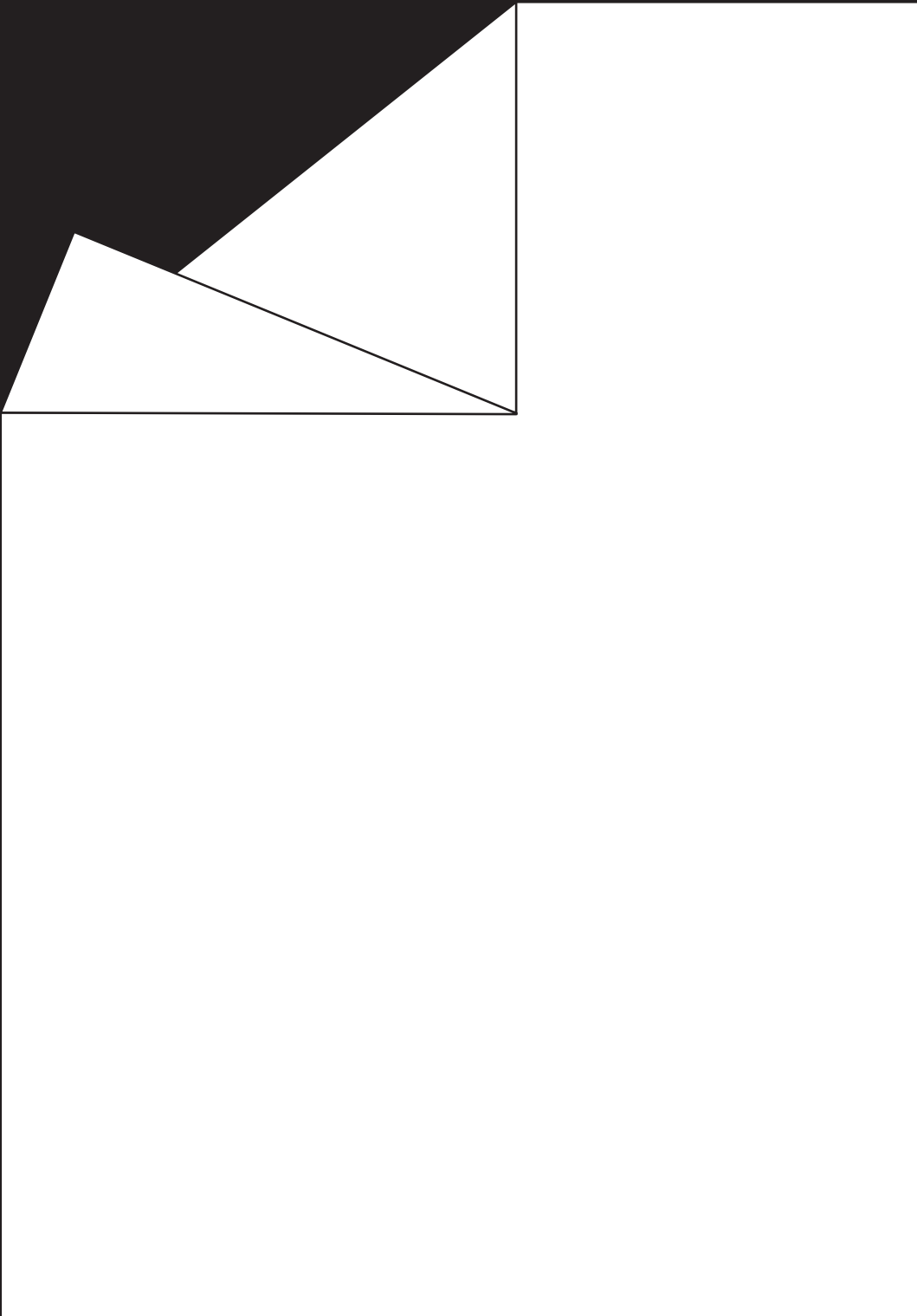
MODERN
POLITICS

โลกขวาๆ → < ซ้ายๆ
และความท้าทายของประชาธิปไตย

ความหวังที่เคลื่อนไหว:

โลกขวาวๆ ชั่วๆ และความท้าทาย
ของประชาธิปไตย

→ ประจักษ์ ก้องกีรติ

ความหวังที่เคลื่อนไหว:

โลกขวาวๆ ชั่วๆ และความท้าทาย
ของประชาธิปไตย

→ ประจักษ์ ก้องกีรติ

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2566

ความหวังที่เคลื่อนไหว: โลกขวาวๆ ช้ายๆ
และความท้าทายของประชาธิปไตย

• ประจักษ์ ก้องกีรติ

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม 2566

ราคา 375 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
ประจักษ์ ก้องกีรติ. ความหวังที่เคลื่อนไหว: โลกขวาวๆ ช้ายๆ
และความท้าทายของประชาธิปไตย.
กรุงเทพฯ : มติชน, 2566. 376 หน้า.
1. ประชาธิปไตย--รวมเรื่อง. I. ชื่อเรื่อง.
321.8
ISBN 978-974-02-1867-8

สำนักพิมพ์มติชน | www.matichonbook.com

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคนาท, สุพจน์ แจ้งเร็ว,
นงนุช สิงหเดชะ, รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ
รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : สุภชัย สุชาติสุธาสรรพ, ประภาพร ประเสริฐโสภณ
บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ นูนปาน • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ชนมมณ วังทิพย์
พิสูจน์อักษร : ปภาณิน เกษตรทัต • ศิลปกรรม-ออกแบบปก : สิริรัตน นวลนุ้ม
ประชาสัมพันธ์และการตลาด : นิชกุล แซ่ลิ้ม, กชพร ทองลักษณะวงศ์,
ศิรินญา สุวรรณโค, ณัชชา เขียวกุล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235
พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108
จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360
Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.
12 Tethsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

f matichonbook @matichonbook
@matichonbook @matichonbooks matichonbook

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อมาที่ email: matichonbook.sales@gmail.com หรือ inbox [f](https://www.facebook.com/matichonbook) matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนแปลงใหม่

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผิดชอบสั่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 email: print.matichon@gmail.com [f](https://www.facebook.com/matichonbook) Matichon Premium Print

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	8
คำนำผู้เขียน	10
บทนำ อยู่อย่างไรในโลกไร้ระเบียบ	16
I รัฐธรรมนูญไทยและความท้าทายของกาลเวลา	32
ถอดรหัสรัฐธรรมนูญฉบับแรกของสยามประเทศ	34
รัฐธรรมนูญกับการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย:	
เรื่องเล่าจาก 3 ยุค	42
รัฐธรรมนูญกับการเมืองเชิงสัญลักษณ์และความรักดี	50
รัฐธรรมนูญ VS ปากท้อง	56
รัฐธรรมนูญในฝัน	64
การปฏิวัติ 2475 ที่โรงเรียนไม่ได้สอน	70
ยุคสมัยแห่งความเจ็บ (ครั้งที่ 2) ของไทย	82
ประวัติศาสตร์เดือนตุลาฯ คนหนุ่มสาว และแบบเรียน	94
ย้อนรอยระบบเลือกตั้ง ความรู้พื้นฐานฉบับประชาชน	102

รัฐประหารในศตวรรษที่ 21: สัญญาที่ไม่เป็นสัญญา	
และความต้อพัฒนาทางการเมือง	118
ว่าด้วยนายพลกับทางลงจากอำนาจใน	
ประวัติศาสตร์การเมืองไทย	130
รัฐกับความรุนแรง: จากถังแดงถึงปิลลี่	140

II มองเข้าไปข้างนอก 146

คลื่นแห่งการประท้วง	148
คลื่นปฏิวัติของผู้หญิงอิหร่าน	158
กระต๊ากเปล่า ผ้าคลุมผม หวีทหาร	
และการเมืองเชิงสัญลักษณ์	166
การเติบโตของขบวนการชาวยุโรปในสหรัฐฯ	174
กระแสนิยมโลกตั้ง: จากโลกถึงไทย	184
ทหารพม่าและทหารไทย: คู่แฝดอุษาคเนย์	192
การเมืองของความโกรธ	202
ทำไมเผด็จการจึงกลัวอินเทอร์เน็ตและโลกออนไลน์	210
ทำไม(ไม่ควร)ปรองดอง?	220
คำสั่งนาย ศีลธรรม และความรุนแรง	232
พิพาทฯ-คนหนุ่มสาว	244

III มองออกมาข้างใน 254

ทำไมประเทศไทยติดกับดักคอร์รัปชัน	256
คณิตศาสตร์ของความ(สิ้น)หวังและความ(จน)ข้ามรุ่น	268
การเมืองสมัยนิยมของคนหนุ่มสาวสมัยนี้	276
14 ตุลาคม: การเกิดใหม่ของ “คณะราษฎร”	288

อย่าให้เกิด 6 ตุลาฯ ภาค 2	300
การเมืองไทย(หลัง)ปรากฏการณ์ชัชชาติ	
พ้นจากระบบสองพรรค – ขวจัด(ไม่)นิยม	310
เก่า ใหม่ ช้าย ขวา ในสนามการเมืองไทย	322
“อเมริกาแทรกแซงไทย” ความเชื่อ ความจริง ความหลง	334
ภูมิทัศน์ใหม่ของพรรคการเมืองไทย	344
“เราจะยืนจนกว่าจะล้มลง”: การต่อสู้ของ ‘ราชมัม’	354
บทส่งท้าย ความหวังที่เคลื่อนไหวในความทรงจำ	362
 เกี่ยวกับผู้เขียน	 372

คำนำสำนักพิมพ์

ถึงที่สุดแล้ว ประชาธิปไตยจะยังเป็นคำตอบสำหรับสังคมนี้
ได้อยู่ไหมนะ?

ไม่ใช่เพียงคำถามที่เกิดขึ้นกับเราในประเทศกำลังพัฒนา
เล็กๆ ที่ไม่อาจก้าวพ้นวังวนรัฐประหาร แต่เป็นคำถามที่เกิดขึ้นแทบ
จะพร้อมกันทั่วโลก กระทั่งในประเทศที่เป็นต้นกำเนิดและภาพจำ
ของประชาธิปไตย

ในยุคสมัยที่ประชาธิปไตยถูกท้าทายและปัญหามากมาย
เข้ามาทดสอบ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงโดยรัฐ การคอร์รัปชันซ้ำซาก
การเติบโตอย่างน่าตกใจของขบวนการขวาสุดขั้ว การล้มลุกคลุกคลาน
ครั้งแล้วครั้งเล่าของเราและประชาธิปไตยที่ไม่อาจตั้งมั่นได้สักที จน
สุดท้ายนำมาสู่คำถามที่ว่านี่ใช่เส้นทางที่ถูกที่ควรของเราไหม?

ประจักษ์ ก้องกีรติ และบทความทั้ง 36 เรื่อง ใน *ความหวัง
ที่เคลื่อนไหว: โลกขวาๆ ซ้ายๆ และความท้าทายของประชาธิปไตย*
เลือกจะบอกกับเราว่าความโกลาหลและไม่ลงรอยที่ว่านี้แหละคือ
ธรรมชาติของประชาธิปไตย...

เรื่องราวจากแต่ละบทความอ่านสนุกเหล่านี้นพาเราเคลื่อน
ขยับย้อนไปสู่อดีตแล้วเหลียวมองกลับมาที่ปัจจุบันของประชาธิปไตย
ไทย พาเราเคลื่อนไหวไปสำรวจปริณทณการเมืองโลกที่เต็มไปด้วย

การแบ่งแยกแตกขั้วราวลิ้นไม่แพ้กัน ก่อนจะเคลื่อนขยับเข้าไป
“อ่าน” ใจกลางอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนทั้งฝั่ง “ซ้ายๆ” และฝ่าย
“ขวาๆ” ไปจนถึงพื้นที่ของสุมเสียงเล็กๆ ของผู้คนที่ยังเชื่อมั่นในพลัง
ของประชาธิปไตย ผู้คนที่ยังเคลื่อนไหว ต่อสู้ และทำทลายอำนาจ
อย่างมีชีวิตชีวา ทำให้เห็นว่าโลกของการเมืองและประชาธิปไตยนั้น
ไม่เพียงไกลาหลบนั่นป่วนเลี้ยวซ้ายที่ขาที่จนคาดเดาไม่ได้ แต่ยังเต็มไปด้วย
ร่องรอยของการเคลื่อนไหวที่ไม่เคยหยุดนิ่ง

บนหนทางเลี้ยวลดไร่ตอนจบ หนังสือเล่มนี้ยืนยันกับเรา
อีกครั้งว่า ท่ามกลางฝุ่นตลบของการล้มลุกคลุกคลานนี้ ประชาธิปไตย
ยังคงเป็นกติกาที่ช่วยให้เราเผชิญความขัดแย้ง ไม่ลงรอย และได้
ทดลองหาคำตอบใหม่ๆ ให้กับคำถามเดิมๆ โดยที่ยังรักษาสติ-
เสรีภาพและเคารพซึ่งความเป็นมนุษย์ของกันและกัน

และใช้

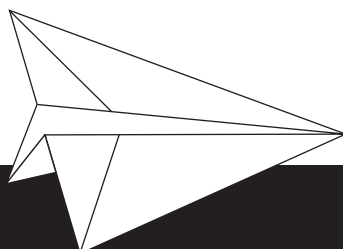
ยังมีความหวังและคำตอบใหม่ๆ รออยู่ในนั้น...

ประชาธิปไตยจะยังเป็นคำตอบสำหรับสังคมนี้ได้อยู่อีกไหมนะ?

ในโลกที่เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว คุณค่าแบบใดที่เราควร
เชื่อมั่นและยึดถือ?

ไม่ต้องรีบตอบก็ได้ ขอเพียงไม่ลืมที่จะตั้งคำถามกับมันต่อไป
แล้วทดลองหาคำตอบใหม่ๆ ไปด้วยกัน

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำผู้เขียน

หนังสือ *ความหวังที่เคลื่อนไหว: โลกขวๆซ่ายๆ และ ความท้าทายของประชาธิปไตย* เป็นผลงานเล่มที่ 2 ของผู้เขียน ที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มติชน หลังจากเล่ม *When We Vote: พลวัตการเลือกตั้งและประชาธิปไตยในอาเซียน* (2563) หนังสือเล่มนี้รวบรวมและคัดสรรผลงานที่อยู่ในรูปแบบบทความขนาดสั้น บทความขนาดยาว และบทสัมภาษณ์ของผู้เขียนที่นำเสนอสู่สาธารณะตั้งแต่ปี 2559 เป็นต้นมา ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ผู้เขียนได้แก้ไขและปรับปรุงเนื้อหาทุกชิ้นให้ทันสมัย พร้อมกับเรียบเรียงเขียนบางชิ้นขึ้นใหม่เพื่ออธิบายความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ผู้เขียนเชื่อเสมอมาว่าเพื่อที่จะเข้าใจสังคมการเมืองไทยอย่างลึกซึ้งและแจ่มชัด จำเป็นต้องอาศัยมุมมองทางประวัติศาสตร์และมุมมองเชิงเปรียบเทียบกับโลกภายนอก เพื่อก้าวข้ามพัณธรรบความเข้าใจที่หยุดนิ่งและคับแคบซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเราศึกษาสังคมไทยแบบแยกขาดจากอดีตและตัดขาดจากสังคมโลก โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เกิดความพลิกผันปั่นป่วนอย่างมหาศาลทั้งในแง่ระบอบการเมือง

ระเบียบทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี โลกทัศน์ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นนักคิดหลายท่านขนานนามห้วงเวลาปัจจุบันของโลกว่าเป็นยุคสมัยแห่งความไร้ระเบียบ

ในทางวิธีวิทยา ผู้เขียนศึกษาเล่าเรียนมาในสาขาประวัติศาสตร์และการเมืองเปรียบเทียบ ดังนั้นจึงสนใจความเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และมองความเป็นไปของสังคมไทยผ่านเลนส์ของการเปรียบเทียบกับพัฒนาการของสังคมอื่นเสมอ การตระหนักว่าสังคมการเมืองทุกแห่งหนแม้แต่ประเทศหรืออาณาจักรที่เคยยิ่งใหญ่เกรียงไกรไม่เคยหยุดนิ่งอยู่กับที่ นอกจากช่วยตีदारทางปัญญาให้เราไม่ตื่นตระหนกกับความเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังช่วยมอบความหวังให้เราด้วย เพราะทำให้เราสามารถจินตนาการถึงสังคมใหม่อันพึงปรารถนาที่แตกต่างไปจากเดิม

หนังสือเล่มนี้ถูกเขียนขึ้นมาโดยตั้งใจให้ผู้อ่านทั่วไปที่ไม่จำเป็นต้องมีพื้นความรู้ทางประวัติศาสตร์หรือแนวคิดทฤษฎีทางการเมือง ความมุ่งหวังหลักของผู้เขียนคือ การทำให้ความรู้และการถกเถียงทางวิชาการไม่ใช่เรื่องบนหอคอยงาช้างที่เต็มไปด้วยศัพท์แสงทางเทคนิค แต่เป็นความรู้สาธารณะที่ทุกคนเข้าถึงได้ เข้าใจง่าย และร่วมสร้างบทสนทนาต่อยอดเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกัน ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าการถกเถียงสาธารณะ เสรีภาพ และความหลากหลายทางความคิดเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตย ความรู้ทางรัฐศาสตร์ (รวมทั้งศาสตร์อื่นๆ) จึงไม่ควรถูกผูกขาดโดยนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเล็กๆ แต่ควรเป็นสมบัติของสาธารณชน

หนังสือเล่มนี้ครอบคลุมการเมืองหลากหลายมิติในหลายพื้นที่ของโลก ทั้งการเมืองในมิติสถาบันและกติกากที่เป็นทางการอย่าง

รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง พรรคการเมือง กองทัพ ฯลฯ การเมือง
ของชนชั้นนำที่ขัดแย้งชิงอำนาจและสถานะครอบงำ การเมือง
ของการเคลื่อนไหวรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อบอกกล่าวความทุกข์-
ร้อนทั้งแบบอึกทิกครึกโครมบนท้องถนนและแบบที่ต้องตีความเชิง
สัญลักษณ์ การเมืองเชิงอัตลักษณ์ที่ต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีและคุณค่า
การเมืองเชิงวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยการช่วงชิงนิยามความหมาย
การเมืองที่แปรเปลี่ยนเป็นความรุนแรงและตัดสินกันด้วยกำลัง
รวมถึงการเมืองบนโลกออนไลน์ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและ
ลึกลับ โดยตัวอย่างที่นำมาเล่าสู่กันฟังมีทั้งในภูมิภาคเอเชีย อเมริกา
แอฟริกา ตะวันออกกลาง ยุโรป และประสบการณ์ทั้งในอดีตและ
ปัจจุบันของประเทศไทยเอง

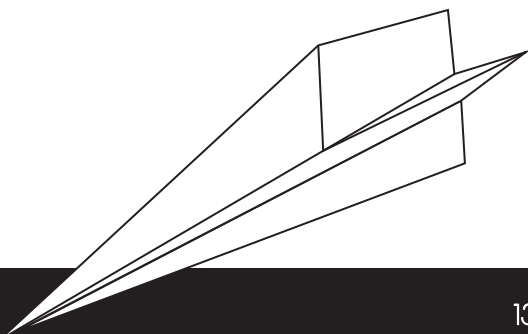
กว่าที่จะปรากฏเป็นหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณผู้บริหาร
และทีมงานสื่อสารมวลชนดังต่อไปนี้ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เขียนนำเสนอ
ความคิดสู่สาธารณะ ทั้งยังอนุญาตให้ปรับปรุงบทความที่ปรากฏ
ต่างกรรมต่างวาระมาพิมพ์รวมเล่มในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร
และทีมงานเว็บไซต์ the Momentum, เว็บไซต์ the Matter, เว็บไซต์
the 101.World, เว็บไซต์ Line Today, เว็บไซต์ Decode, เว็บไซต์
บีบีซีไทย, เว็บไซต์ the Standard และ นิตยสาร Way ขอขอบคุณ
มิตรสหายในแวดวงวิชาการและแวดวงสื่อหลายท่านเป็นพิเศษที่
คอยกระตุ้น ให้กำลังใจ และแลกเปลี่ยนความคิดจนก่อเกิดเป็นผลงาน
ต่างๆ ได้แก่ ปกป้อง จันวิทย์ วรรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง ธนาพล อัฐกุล
หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ วงศ์ทอง ชัยณรงค์สิงห์ นครินทร์ วน-
กิจไพบูลย์ ทิปรกร วุฒิปิทยามงคล อธิคม คุณาวุฒิ ธาณี ชัยวัฒน์
พรรณราย ไอสถาภิรัตน์ สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ เวียงรัฐ เนติโพธิ์

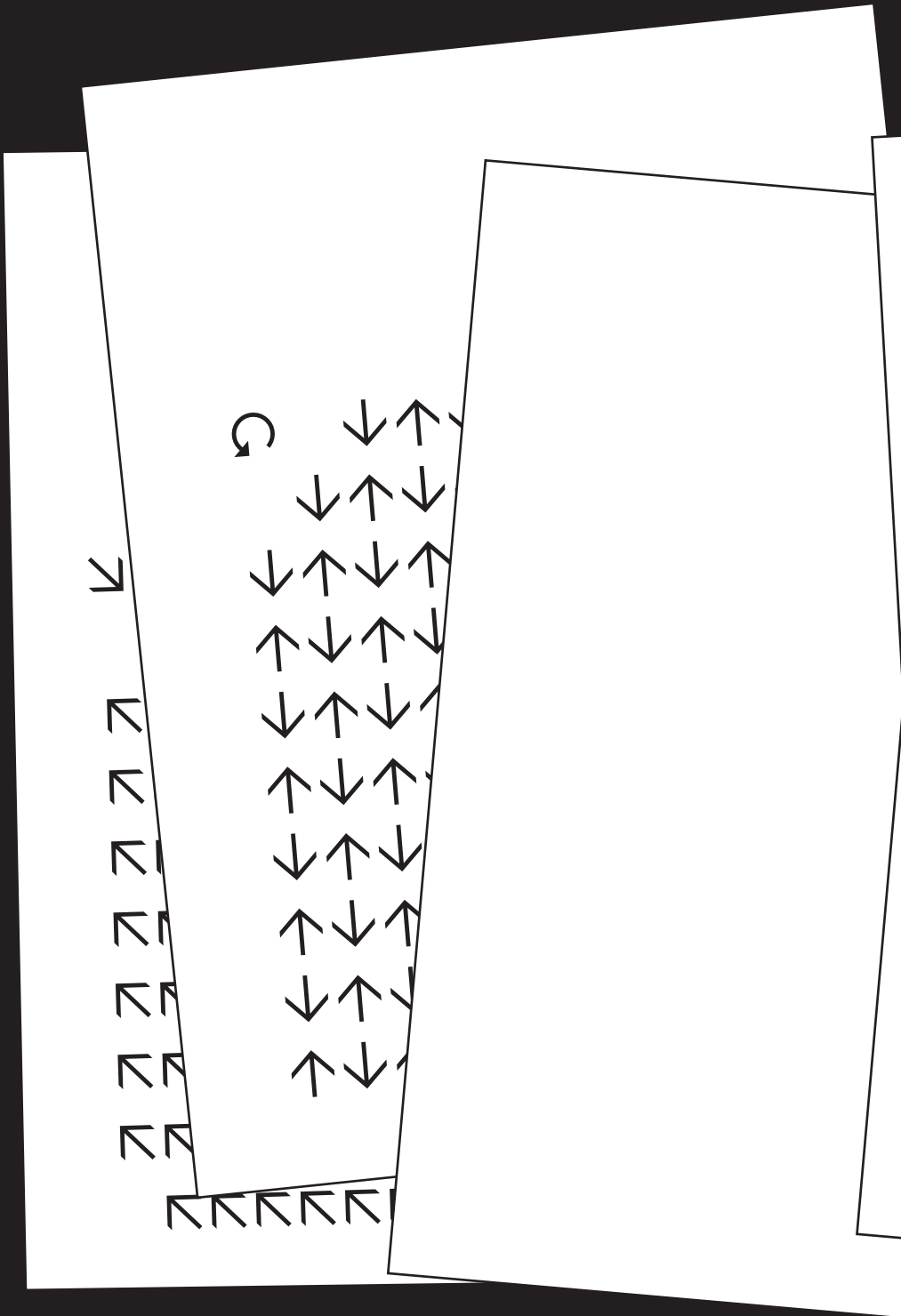
พวงทอง ภวัครพันธุ์ ยุกติ มุกตาวิจิตร บุญเลิศ วิเศษปรีชา แพร ศิริ-
ศักดิ์ดำเกิง จุฬาลักษณ์ ภูเกิด อภิชาติ สถิตนิรามัย กนกรัตน์ เลิศ-
ชูสกุล ทั้งนี้ขอขอบคุณอาจารย์เกษียร เตชะพีระ และอาจารย์นิธิ
เอียวศรีวงศ์ สำหรับความรู้และความเมตตาที่มอบให้ผู้เขียนเสมอมา
ขอบคุณสำนักพิมพ์มติชนที่ให้โอกาสผู้เขียนได้รวบรวมผลงาน
และจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกมาอย่างสวยงาม ขอขอบคุณคุณชนมน
วังทิพย์ ผู้เป็นบรรณาธิการและพลังเบื้องหลังที่สำคัญที่สุดของ
หนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณกองบรรณาธิการและทีมงานของสำนักพิมพ์
มติชนทุกท่านที่ช่วยตรวจต้นฉบับ พิสูจน์อักษร ออกแบบรูปเล่ม
และหน้าปก

ผู้เขียนหวังใจว่าหนังสือเล่มนี้จะพามีประโยชน์ต่อการทำ
ความเข้าใจอดีตและปัจจุบันของสังคมการเมืองโลกและไทย พร้อม
กับฉายให้เห็นความหวังที่รออยู่ข้างหน้า ขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่าน
ที่สนใจในหนังสือเล่มนี้

ประจักษ์ ก้องกีรติ

ตุลาคม 2566

ความหวังที่เคลื่อนไหว:

โลกขวๆ ซ้ายๆ และความท้าทาย
ของประชาธิปไตย

บทนำ

อยู่อย่างไรในโลก
ไร้ระเบียบ

ห้วงยามแห่งความผันผวน

นักคิดที่มีชื่อเสียงหลายคนในโลกกล่าวว่า ห้วงยามปัจจุบัน คือ ภาวะที่ระบอบแบบแผนเดิมซึ่งก่อตัวขึ้นมาหลังสิ้นสุดสงครามเย็น ถูกเขย่าอย่างรุนแรง 3 เสาหลักของระเบียบโลกที่เคยถูกสถาปนา อย่างมั่นคงจนเป็นกรอบที่ชี้นำและกำกับปฏิสัมพันธ์ของประเทศต่างๆ คือ โลกาภิวัตน์ ทุนนิยมตลาดเสรี และประชาธิปไตย ถูกท้าทาย ถูกตั้งคำถาม กระทั่งถูกปฏิเสธ แม้แต่กฎหมายระหว่างประเทศและ อำนาจอธิปไตยของชาติซึ่งเคยถูกสถาปนาให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ ถูกละเมิดและเหยียบย่ำอย่างไม่แยแส สงครามระหว่างรัฐที่รุกราน กันอย่างเปิดเผยจนนำไปสู่การบาดเจ็บล้มตายและการอพยพของ ผู้คนจำนวนมหาศาลที่ต้องหนีตายออกจากบ้านเกิดไม่ใช่ฉากใน ภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ แต่กลายเป็นความจริงทางการเมืองที่ส่ง ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในทุกมุมโลก

ท่ามกลางภาวะที่ระบียบเก่าถูกสั่นคลอน แต่ระบียบโลกแบบใหม่ไม่ได้ก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจน รอยต่อของช่วงเวลาเช่นนี้จึงคือภาวะไร้ระบียบ และผลลัพธ์ที่ทุกคนสัมผัสได้คือ ความอึดอัดคับข้องใจ ความวิตกกังวล และความสับสนเคืองคว้าง

ถามว่าโลกเดินทางมาถึงจุดนี้ได้อย่างไร? คำตอบไม่ได้เรียบง่ายและตรงไปตรงมา เพราะความเปลี่ยนแปลงระดับภูมิภาความเปลี่ยนแปลงย่อมไม่ได้เกิดขึ้นชั่วข้ามคืน แต่เกิดจากเหตุปัจจัยหลากหลายที่ค่อยๆ ก่อตัวสะสมทบเนื่องต่อกันมาเป็นเวลามากกว่าทศวรรษ

หากจะให้ชี้ไปที่ช่วงเวลาอันเป็นจุดหักเหที่ส่งสัญญาณความเปลี่ยนแปลงนี้อย่างเด่นชัด คงต้องย้อนกลับไปที่ ค.ศ. 2006 ซึ่งถือเป็นปีที่เริ่มเกิดปรากฏการณ์ความถดถอยทางการเมืองทั่วโลก (global political recession) หากใครตามการเมืองอย่างใกล้ชิดจะเริ่มเห็นแนวโน้มนี้เกิดขึ้นเป็นระลอกคลื่นผ่านดัชนีหลายอย่าง เช่น รัฐบาลในหลายประเทศมีความเป็นอำนาจนิยมมากขึ้น ในขณะที่ประเทศที่เคยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยก็พบว่าคุณภาพของประชาธิปไตยเริ่มถดถอยลง หรือหากพิจารณาดัชนีสิทธิเสรีภาพที่จัดทำโดยองค์กรต่างๆ ก็พบว่าเกิดความเสื่อมถอยทั่วโลก ทั้งนี้แนวโน้มการก้าวถอยหลังทางการเมืองที่เริ่มก่อตัวมาตั้งแต่ ค.ศ. 2006 มาระเบิดให้เห็นชัดเจนใน ค.ศ. 2016 ผ่าน “سينามิทางการเมือง” 2 ลูก ก็คือ ประชาชาติครั้งประวัติศาสตร์ที่สหราชอาณาจักรแยกตัวออกจากสหภาพยุโรปหรือเบร็กซิต (Brexit) และชัยชนะของโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ

ทั้ง 2 เหตุการณ์ซึ่งเป็นหมุดหมายสำคัญที่พลิกเปลี่ยน

การเมืองสหราชอาณาจักรและการเมืองสหรัฐฯ เป็นผลสะท้อนของ เหตุปัจจัยหลายอย่างทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ค่านิยมที่คั่นหันไปหาอุดมการณ์ชาตินิยมและอำนาจนิยมมากขึ้น เนื่องจากรู้สึกว่าการโลกาภิวัตน์ ตลาดเสรี และประชาธิปไตย ไม่ใช่คำตอบอีกต่อไป นักการเมืองอย่างทรัมป์ ซึ่งโดนดูถูกว่าเป็น พวก “นอกคอก” และ “ตัวตลก” เป็นผู้มารับผลประโยชน์จาก กระแสการเปลี่ยนแปลงนี้ แต่เขาไม่ได้เป็นคนสร้างเทรนด์อำนาจ-นิยมที่คั่นหันไปแสวงหาผู้นำเข้มแข็งและกลับไปเชิดชูชาตินิยม แน่แน่นอนว่าทรัมป์เป็นนักการเมืองที่ฉลาด อ่านสถานการณ์และ อารมณ์ของผู้คนออก และรู้จักฉวยโอกาสกระแสคลื่นนี้ที่กำลัง พัดมาอย่างร้อนแรงและก้าวขึ้นสู่อำนาจในที่สุด

กระแสการหันไปหาชาตินิยมและการเมืองแบบเผด็จการ อำนาจนิยมไม่ใช่กระแสวาบวับที่จะหายไปในวันและมิใช่ขุบัตินเหตุ หากเป็นกระแสที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และจะดำรงต่อเนื่องไปอีกนาน พอสสมควร ดังที่จะเห็นได้ว่าผลการเลือกตั้งในยุโรปหลายประเทศ นักการเมืองและพรรคการเมืองที่ชูแนวทางแบบชาตินิยม-อำนาจ-นิยมแบบเอียงขวา ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งและได้รับ ที่นั่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นประเทศฝรั่งเศส ประเทศ เนเธอร์แลนด์ ประเทศออสเตรีย รวมถึงประเทศเยอรมนี ซึ่งพรรค ฝ่ายขวาสุดโต่งที่หันไปเชิดชูอุดมการณ์แบบนาซีได้รับเลือกตั้งเข้า สู่สภาเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

ในขณะที่ผู้นำและพรรคการเมืองในประเทศฮังการี ประเทศ โปแลนด์ ประเทศตุรกี ก็ปกครองประเทศแบบเผด็จการมากขึ้น โดยไม่สนใจเสียงวิพากษ์วิจารณ์ หันมาดูภูมิภาคอาเซียนก็จะพบ คลื่นการเมืองแบบอำนาจนิยมที่กำลังถาโถมอย่างเชียวรากล ไล่

ตั้งแต่การขึ้นมาสืบทอดอำนาจของนักการเมืองประชานิยมฝ่ายขวา อย่างโรดรีโก ดูแตร์เต (Rodrigo Duterte) และอดีตลูกชายผู้นำเผด็จการอย่างบองบอง มาร์กอส (Bongbong Marcos) ในประเทศฟิลิปปินส์ การรัฐประหารในประเทศพม่าการสถาปนาการปกครองแบบพรรคเดียวครอบงำของฮุน เซน (Hun Sen) ผู้นำประเทศกัมพูชาที่ส่งมอบอำนาจให้ลูกชายราวกับประเทศเป็นทรัพย์สินสมบัติส่วนตัว ฉะนั้น การรัฐประหารในประเทศไทยของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อ ค.ศ. 2014 (พ.ศ. 2557) ซึ่งทำลายประชาธิปไตยของประเทศไทยจนเสื่อมทรุดมาถึงปัจจุบันจึงไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นส่วนหนึ่งของความถดถอยของกระแสการเมืองที่ให้คุณค่ากับเรื่องสิทธิมนุษยชน เสรีภาพ และประชาธิปไตย ซึ่งกำลังถูกท้าทายอย่างรุนแรงทั่วโลก

ความเหลื่อมล้ำ การแตกขั้ว และสังคมหลังความจริง

ปัจจัยหลักที่ทำให้โลกไร้ระเบียบในยุคปัจจุบันคือ โลกาภิวัตน์ที่ถูกครอบงำโดยลัทธิเสรีนิยมใหม่แบบสุดโต่งนำไปสู่การพัฒนาที่สร้างความเหลื่อมล้ำ แม้ว่าจะก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นการเจริญเติบโตที่มีคนแพ้และคนชนะ โดยคนที่ชนะเป็นคนส่วนน้อยของโลกและกระจุกตัวอยู่ในบางประเทศ บางชนชั้น ในขณะที่เดียวกันคนที่สูญเสียจากการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมนี้มีจำนวนมหาศาล พวกเขาถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ชื่นชมบรรณไฟโลกาภิวัตน์ตลาดเสรีที่ทะยานไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วไม่ทัน ความยากลำบากในการหางานทำและการดิ้นรนให้มีชีวิตอยู่รอดในสภาวะดังกล่าว

นำไปสู่ความไม่พอใจ ความรู้สึกอัดอั้นคับข้องใจ กระทั่งต่อต้าน
โลกาภิวัตน์ที่สร้างความเหลื่อมล้ำทางรายได้และความมั่งคั่ง

คนที่รู้สึกแบบนี้มีทั้งชนชั้นกลางและชนชั้นแรงงานผิวขาวใน
ประเทศสหรัฐฯ รวมถึงชนชั้นแรงงานในอีกหลายประเทศทั่วโลก
คนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะแบบนี้ในแต่ละประเทศมีองค์ประกอบ
ที่แตกต่างหลากหลายกันไป

ปัจจัยต่อมา คือ การเมืองแบบแตกแยกแบ่งขั้ว (polariza-
tion) ซึ่งเชื่อมโยงกับความเหลื่อมล้ำ เพราะสังคมที่ผู้คนมีสภาพ
ชีวิตที่แตกต่างกันมากราวฟ้ากับเหว ระหว่างคนที่มีโอกาสรวมถึง
ความสะดวกสบายในชีวิตทุกอย่างกับคนที่สิ้นไร้ไม้ตอก มีแนว-
โน้มที่จะนำไปสู่การเมืองแบบ 2 ขั้ว ของคน 2 กลุ่มที่ปรารถนา
นโยบายแตกต่างกัน ชอบพรรคการเมืองแตกต่างกัน กระทั่งมีภาพ
ฝันถึงสังคมที่ดีไม่ตรงกัน การเมืองจึงขัดแย้งรุนแรงจนยากที่จะหา
จุดประนีประนอม แนนอนว่าคนที่ร่ำรวยและมีอำนาจสูงสุดอยู่บน
ยอดของพีระมิดย่อมต้องการนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมือง
ที่จะปกป้องความได้เปรียบของตนเองต่อไป ในขณะที่คนที่ด้อย
อำนาจและยากจนย่อมต้องการนโยบายอีกชุดหนึ่งที่ทำให้เขาลืมตา
อ้าปากได้

เราจึงพบปรากฏการณ์ที่แพร่หลายในหลายประเทศ คือ ยิ่ง
ประเทศใดมีความเหลื่อมล้ำสูง การเมืองยิ่งแตกแยกแบ่งขั้ว

ถ้านำสถิติมาพิจารณาจะพบว่าประเทศที่ยังมีการเมืองแบบ
ประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพและคุณภาพ คือประเทศที่ไม่มีความ
เหลื่อมล้ำสูงจนเกินไป เช่น ประเทศเยอรมนี ประเทศสวีเดน
ประเทศนอร์เวย์ ประเทศเดนมาร์ก และประเทศญี่ปุ่น ในขณะที่
ประเทศสหรัฐฯ ประเทศเวเนซุเอลา ประเทศตุรกี ประเทศบราซิล

สหราชอาณาจักร ที่การเมืองแตกแยกไร้หลักและโกลาหล เป็นกลุ่มประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้และความมั่งคั่งสูง ซึ่งประเทศไทยของเราอยู่ในกลุ่มหลัง

ปัจจัยที่ 3 ที่ทำให้การเมืองโลกผันผวน คือ สภาวะที่เรียกว่า “สังคมหลังความจริง” (post truth society) ซึ่งเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสารและภูมิทัศน์ของสื่อสมัยใหม่ นำมาซึ่งแพลตฟอร์มใหม่ๆ พื้นที่ในโลกออนไลน์และโซเชียลมีเดียเป็นพื้นที่ซึ่งปราศจากการผูกขาด ซึ่งด้านดีของมันคือการทำให้นักธรรมดาามีเสรีภาพมากขึ้นในการเข้าถึงและแพร่กระจายข่าวสาร คนมีทางเลือกมากขึ้นในการอ่านข้อมูลข้อเท็จจริงที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลักและการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ ทำให้พื้นที่สื่อผูกขาดน้อยลง ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ด้านลบของมันซึ่งเห็นชัดขึ้นเรื่อยๆ ในรอบหลายปีที่ผ่านมา คือ ศักยภาพในการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ขวาลวง และความเกลียดชัง ซึ่งมีส่วนโน้มน้าวและซ้ำเติมความแตกแยกในสังคมการเมืองให้สูงขึ้น ภูมิทัศน์สื่อที่กระจัดกระจายจนทุกคนสามารถเป็นสื่อด้วยตนเองได้ ทำให้มีข้อมูลและความจริงหลายชุดไหลเวียนในสังคมจนเส้นแบ่งระหว่างความจริงกับความลวงพร่าเลือน หากคนในสังคมขาดความรู้เท่าทันและเข้าข้องในการตรวจสอบข่าวสาร ก็อาจกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่ข่าวปลอมและความสับสนให้แพร่กระจายในวงกว้างได้

ความเคັงคว้างไม่มั่นคงในชีวิตทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง และความเชื่อที่มาบรรจบกัน ก่อให้เกิดกระแสการเมืองและผู้นำแบบอำนาจนิยมที่เสนอตัวมาเป็นผู้คืนความสงบและจัดระเบียบให้สังคมกลับไปเรียบร้อยดังเดิม

ประวัติศาสตร์ย่อ?

หากพิจารณาจากบทเรียนทางประวัติศาสตร์ มีการเทียบเคียงยุคสมัยที่เราอยู่ในปัจจุบันกับช่วงทศวรรษ 1930-1940 คือ รอยต่อระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 กับสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงนั้นโลกเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ พร้อมกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในการพัฒนาอุตสาหกรรม นำไปสู่ภาวะที่มีคนตกงาน ตลาดหุ้นผันผวน คนจำนวนมากปรับตัวไม่ทันในการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ในทางการเมืองเกิดการต่อสู้ทางอุดมการณ์อย่างเข้มข้นระหว่างลัทธิการเมืองต่างๆ คือ เสรีนิยมประชาธิปไตย ฟาสซิสต์ และคอมมิวนิสต์ ซึ่งในที่สุดอุดมการณ์แบบฟาสซิสต์ที่เชิดชูระบอบการเมืองเผด็จการเบ็ดเสร็จ อุตสาหกรรมโดยรัฐ และชาตินิยมแบบสุดโต่งก็ผงาดขึ้นมาทั้งในยุโรปและเอเชียจนก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 และโศกนาฏกรรมการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์โลก วิกฤตเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ ความวุ่นวายทางการเมือง และสงคราม จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยงกัน

นักคิดหลายคนเปรียบเทียบผู้นำบางคนในยุคนี้อย่างทรมัปกับอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) แน่นอนว่าเป็นการเปรียบเทียบที่อาจจะดูห่างไกลไปสักนิด เพราะทรมัปไม่ใช่ผู้นำที่เข้มแข็งเด็ดขาดเท่าฮิตเลอร์ และทรมัปไม่สามารถสร้างรัฐเผด็จการเบ็ดเสร็จแบบระบอบนาซีขึ้นมาในสังคมอเมริกันที่ยังมีพื้นฐานประชาธิปไตยที่แข็งแรงได้ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าพวกเขามีองค์ประกอบบางอย่างที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ การใช้โวหารที่ปลุกเร้าความเกลียดชัง การสร้างการเมืองบนฐานของความกลัว ลัทธิชาตินิยมแบบคับแคบที่

เชิดชูคนบางเผ่าพันธุ์และบางเชื้อชาติว่าสูงส่งเหนือคนกลุ่มอื่นในชาติ ความพยายามควบคุมสื่อ การปลุกระดมให้ผู้สนับสนุนตนเองใช้ความรุนแรง การใช้อำนาจโดยไม่เคารพกฎหมายและสถาบันพื้นฐานทางการเมือง ไม่ยอมรับการตรวจสอบถ่วงดุล เน้นให้ประชาชนเชื่อฟังผู้นำโดยไม่ตั้งคำถาม องค์ประกอบที่คล้ายคลึงกันดังกล่าวนี้ทำให้หลายคนหวาดกลัวว่าฤาประวัติศาสตร์จะซ้ำรอย ยิ่งเมื่อพิจารณาถึงลัทธิชาตินิยมสุดโต่งในหมู่ผู้นำประเทศมหาอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งมีความขัดแย้งตึงเครียดกับไต้หวัน หรือผู้นำประเทศรัสเซียอย่างวลาดิมีร์ ปูติน (Vladimir Putin) ที่ก่อสงครามรุกรานประเทศยูเครน ความหวาดกลัวของหลายฝ่ายถึงการอุบัติของสงครามโลกครั้งใหม่จึงไม่ใช่ความวิตกกังวลที่เลื่อนลอย

เมื่อเทียบเคียงกับประวัติศาสตร์ ย่อมเห็นทั้งแง่ร้ายและแง่ดี ในแง่ร้าย ความผันผวนในทศวรรษ 1930-1940 จบลงด้วยสงครามและความสูญเสียของชีวิตมนุษย์จำนวนมาก แต่ในด้านกลับ การเมืองแบบฟาสซิสต์เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ผู้นำที่ปลุกกระแสความเกลียดชังและก่อสงครามอย่างฮิตเลอร์ก็เป็นฝ่ายสูญเสียอำนาจ หลังสงครามมีการก่อตัวของระเบียบโลกใหม่ เกิดองค์การสหประชาชาติความร่วมมือระหว่างประเทศ คุณค่าเรื่องสิทธิมนุษยชนถูกสถาปนาเข้าไปอยู่ในระบบกฎหมายของประเทศต่างๆ และกฎหมายระหว่างประเทศกลายเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับ

แน่นอนว่าต้นทุนที่มนุษยชาติจ่ายให้กับการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยดังกล่าวเป็นต้นทุนที่มากมายนานาจนจินตนาการไม่ไหว เราจึงจะช่วยกันคิดหาหนทางให้ความผันผวนไร้ระเบียบในยุคปัจจุบันสามารถเปลี่ยนผ่านไปได้โดยมีความสูญเสียน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นี่คือนิยามของยุคสมัย

ความท้าทายของประชาธิปไตย

ยุคสมัยปัจจุบันคือ ยุคที่การเมืองระบอบประชาธิปไตยถูกท้าทายมากที่สุด เพราะเมื่อสังคมผันผวนและมีวิกฤตมาก คนมักอยากได้ทางออกที่ชัดเจนและรวดเร็ว โมเดลผู้นำที่เข้มแข็ง (strong-man) จึงมักจะโผล่มาในสภาวะไร้ระเบียบ เมื่อคนรู้สึกว่ามีอาจรับมือกับโลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ไม่ชอบการต่อสู้ขัดแย้งทางอุดมการณ์ที่ยืดเยื้อไม่รู้จบ เบื่อหน่ายกับการประท้วงและความรุนแรงบนท้องถนน กลัวการถูกแย่งงานจากคนชาติอื่น กลัวการหลั่งไหลเข้ามาของคนต่างวัฒนธรรมและศาสนาในภาวะโลกไร้พรมแดน หวั่นเกรงว่าสถาบันหลักของชาติและคุณค่าดั้งเดิมที่เคยยึดเหนี่ยวถูกสั่นคลอนและจะมลายหายไป สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่ผลักดันให้คนหันไปหาการเมืองอำนาจนิยมและหันหลังให้ประชาธิปไตย เพราะมองว่าสังคมประชาธิปไตยเต็มไปด้วยความขัดแย้ง วุ่นวาย และเชื่องช้าในการแก้ปัญหา

คนส่วนใหญ่มักเชื่อว่าระบอบเผด็จการให้ความมั่นคงแน่นอนมากกว่าระบอบประชาธิปไตย แต่นี่คือความเข้าใจที่ผิด เพราะโดยธรรมชาติ ระบอบเผด็จการคือระบอบที่ปฏิบัติการบนฐานของการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้กุมอำนาจ ไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลจากกฎหมาย และประชาชนเองก็ถูกกลืนอำนาจในการตรวจสอบผู้นำด้วย หัวใจของระบอบเผด็จการจึงคือการตัดสินใจโดยสิทธิขาดของผู้นำ ฉะนั้นจึงคาดเดาไม่ได้ เราไม่อาจรู้ล่วงหน้าว่าอีตเลอร์หรือบูตินจะนำประเทศเข้าสู่สงครามเมื่อไร หรือแม้ล่วงรู้แล้วก็ไม่มีอำนาจที่จะตัดทอนวิพากษ์วิจารณ์ได้ เพราะสถาบันในการตรวจสอบถ่วงดุลถูกทำลาย รวมทั้งสื่อที่เป็นอิสระจากรัฐ ที่สำคัญภายใต้ระบอบเผด็จการนั้นไม่มีกรอบเวลาการขึ้นและลงจากอำนาจ

ของผู้คนที่ชัดเจน แม้จะมีกติกาว่างไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่กติกานั้นสามารถถูกเปลี่ยนให้ตอบสนองผลประโยชน์ของผู้คนเมื่อใดก็ได้ ดังที่ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง (Xi Jinping) แก่ใช้รัฐธรรมนูญยกเลิกข้อกำหนดที่ห้ามประธานาธิบดีดำรงตำแหน่งเกิน 2 สมัย ทำให้เขาสามารถดำรงตำแหน่งได้ยาวนานโดยไม่มีกำหนด

ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการ หากได้ผู้นำที่เก่งฉลาด รอบรู้เท่าทันโลก และไม่คอร์รัปชันก็ถือว่าโชคดีไป ประเทศก็สามารถเดินหน้าต่อไปได้โดยปราศจากสิทธิเสรีภาพแต่มีความเจริญก้าวหน้าตามสมควร แต่ส่วนใหญ่ในประวัติศาสตร์ ความโชคดีเช่นนี้ไม่ค่อยเกิดขึ้น เพราะระบอบที่ปราศจากการตรวจสอบและถ่วงดุล ส่วนใหญ่มักจะจบลงด้วยการฉ้อฉลทางอำนาจ ความรุนแรง และความล้มเหลวในการพัฒนาดังที่เกิดขึ้นในประเทศพม่า ประเทศซิมบับเว ประเทศศรีลังกา ประเทศคองโก ประเทศบูร์กินาฟาโซ ประเทศไนเจอร์ ประเทศเกาหลีเหนือ ฯลฯ โดยประเทศจีนเป็นเพียงข้อยกเว้นในบริบทการเมืองเปรียบเทียบ

ระบอบเผด็จการอำนาจนิยมจึงเป็นระบอบที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน แต่ในภาวะผันผวน ผู้คนมักถูกชี้นำด้วยอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเหตุผลและข้อเท็จจริง ฉะนั้นนักการเมืองหรือกลุ่มการเมืองใดปลุกเร้าความกลัวและความเกลียดชังผ่านการสร้างภาพลักษณ์ “ผู้นำเข้มแข็ง” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็มีโอกาสรุกขทางขึ้นสู่บัลลังก์อำนาจได้ ดังที่นักการเมืองประชานิยมฝ่ายขวา (right-wing populism) ทำสำเร็จมาแล้วในหลายประเทศ

ระบอบประชาธิปไตยแม้จะเป็นระบอบที่ดูเหมือนอ่อนน้อม แต่แท้จริงแล้วเป็นระบอบที่วางกฎกติกาให้การขึ้นและลงจากอำนาจมีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน แต่ระบอบประชาธิปไตยจะทำงานได้ดี

ต่อเมื่อประชาชนตื่นตัวและเข้มแข็ง เพราะเป็นระบอบที่ให้อำนาจกับประชาชน ถ้าประชาชนนิ่งเฉยดูตาย รัฐบาลและผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งก็สามารถบิดพลิ้วสัญญาที่ให้ไว้ตอนหาเสียง และใช้อำนาจรัฐที่ได้มาแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้องได้ แต่ถ้าประชาชนเข้มแข็ง ระบอบประชาธิปไตยสามารถทำงานได้ดี

เพราะอำนาจไม่ได้ผูกขาดรวมศูนย์อยู่ที่ใครคนเดียว กลุ่มต่างๆ ในสังคมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมถกเถียงและต่อสู้ให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ลงตัวที่สุด ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติของสังคมประชาธิปไตย ฉะนั้น ประชาธิปไตยจึงเป็นระบอบที่ต้องอาศัยความอดทนและความอดสาหัสของทั้งประชาชนและผู้มีอำนาจ

อย่างไรก็ตาม ในบริบทโลกที่ไร้ระเบียบและเหลื่อมล้ำสูง ระบอบประชาธิปไตยจะรื้อฟื้นศรัทธาและความนิยมจากประชาชนได้ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ให้เห็นว่ามันไม่เพียงมอบสิทธิเสรีภาพให้กับผู้คน แต่สามารถเอื้ออำนวยให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีและลดความเหลื่อมล้ำได้ด้วย พุดง่าย ๆ ว่าการจะตอบโจทย์แค่เรื่องความเสมอภาคทางการเมืองนั้นยังไม่เพียงพอ แต่ประชาธิปไตยต้องพยายามตอบโจทย์เรื่องความเสมอภาคทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังด้วย

ไม่ขวาแล้วจะไปทางไหน

ที่กล่าวมาทั้งหมดอาจแลดูว่าเป็นการมองโลกในแง่ร้าย ทั้งปรากฏการณ์ประชานิยมแยกตัวออกจากสหภาพยุโรป กระแสชาตินิยมสุดโต่ง ความนิยมของการเมืองฝ่ายขวาในหลายประเทศทั่วโลก แต่ถ้าพิจารณาในรายละเอียดลึกกลงไปจะพบว่าฝ่ายขวาไม่ได้รับชัยชนะเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในสมรภูมิการต่อสู้ทางการเมือง

เช่น ถ้าดูผลประชามติเบร็กซิต (Brexit) จะพบว่าสูงลิ่วมาก หากคะแนนพลิกนิตเดียว ฝ่ายที่ไม่ต้องการให้ประเทศอังกฤษแยกตัวออกจากสหภาพยุโรปก็ชนะ หรือถ้าย้อนกลับไปดูชัยชนะของทรัมป์ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อ ค.ศ. 2016 ทรัมป์ก็แพ้ฮิลลารี คลินตัน (Hillary Clinton) ในส่วนคะแนนรวมทั้งหมด (popular vote) หมายความว่าคนอเมริกันทั้งประเทศเลือกพรรคเดโมแครตมากกว่า มิใช่ว่านโยบายสุดโต่งแบบทรัมป์จะครองใจคนอเมริกันทั้งหมด ซึ่งในท้ายที่สุดทรัมป์ก็โดนขับออกจากอำนาจผ่านคูหาเลือกตั้งในเวลา 4 ปีต่อมาเมื่อเขาแพ้เลือกตั้งให้กับโจ ไบเดน (Joe Biden) จากพรรคเดโมแครต

แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่าเสียงสนับสนุนที่มีต่อทรัมป์และนักการเมืองแบบประชานิยมฝ่ายขวาในยุโรปที่เน้นชาตินิยมทางเศรษฐกิจ อนุรักษ์นิยมทางวัฒนธรรม การเหยียดเพศ การเหยียดผิว การกีดกันผู้อพยพ จะได้รับเสียงสนับสนุนไม่น้อย แต่เสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่ทักท้วงนโยบายขวาสุดโต่งเช่นนี้ก็ดังขึ้นเรื่อยๆ เราจึงอยู่ในสภาวะที่มีการต่อสู้กันทางความคิดและอุดมการณ์ที่ไม่มีฝ่ายใดชนะทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

ในยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่านทั้งในระดับโลกและในสังคมไทย ทุกอย่างอยู่ในสภาวะที่แกว่งไปแกว่งมาคล้ายลูกตุ้ม ระบอบประชาธิปไตยยังไร้เสถียรภาพและเผชิญกับแรงเสียดทานจากปัญหารุมเร้าสารพัด แต่ในขณะเดียวกันระบอบเผด็จการก็ไม่ได้มั่นคง ความท้าทายที่มีต่อระบอบเผด็จการก็มากไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจที่ชะลอตัว การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารที่ยากต่อการควบคุม

ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เป็นโจทย์ท้าทายประชาธิปไตยก็

ทำทลายเผด็จการเช่นกัน แม้ในหลายประเทศ ประชาชนจะหันไปสนับสนุนการเมืองแบบอำนาจนิยม แต่เมื่อผู้นำและรัฐบาลอำนาจนิยมล้มเหลวในการแก้ปัญหา พวกเขาก็ถูกประชาชนปฏิเสธเช่นกัน ฉะนั้นไม่ว่าระบอบใด หากไม่สามารถตอบโจทย์ในการแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตผู้คน ก็ยากที่จะตั้งมั่นได้ยาวนาน

ความท้าทายสำคัญของการเมืองฝ่ายก้าวหน้าทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทย จึงไม่ควรจำกัดอยู่ที่การวิพากษ์และเปิดเผยให้เห็นอันตรายของกระแสการเมืองแบบขวาสุดโต่งเท่านั้น หากต้องนำเสนอชุดนโยบายที่เป็นคำตอบและเป็นทางเลือกให้สังคม โดยชุดนโยบายดังกล่าวต้องตอบโจทย์การแก้ปัญหาเศรษฐกิจและผลพวงจากโลกาภิวัตน์ที่สร้างความเหลื่อมล้ำมากขึ้น การสร้างสังคมที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม การนิยามชาติแบบใหม่ที่ไม่คับแคบและกีดกันคนที่เห็นต่างออกไป การสร้างการเมืองของความไว้เนื้อเชื่อใจและลดความแบ่งแยกแตกขั้วในสังคม หากฝ่ายก้าวหน้ายังไม่สามารถค้นหาและนำเสนอชุดคำตอบใหม่ที่น่าเชื่อถือให้สังคม กระแสการเมืองแบบขวาสุดโต่งย่อมยังมีพลังดึงดูดการสนับสนุนจากประชาชนต่อไป

การเมืองของฝ่ายก้าวหน้าจึงต้องพยายามดึงประชาชนที่สูญเสียศรัทธาต่อประชาธิปไตยให้กลับมาเชื่อมั่นอีกครั้ง มิใช่ผลักไสพวกเขาไปเป็นศัตรู คนที่เลือกทรัมป์หรือพรรคการเมืองฝ่ายขวาในประเทศต่างๆ ไม่ใช่เพราะพวกเขารักนักการเมืองแบบทรัมป์อย่างสุดจิตสุดใจ แต่เลือกเพราะทรัมป์ถูกมองว่าเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในรอบ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งคนอเมริกันที่เป็นคนผิวขาวรู้สึกว่าตนเองกลายเป็นคนกลุ่มน้อย

ทางวัฒนธรรม เพราะกระแสเสรีนิยมในหมู่คนรุ่นใหม่ที่รักคือมาอย่างรุนแรง กระแสความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางเพศ ทำให้พวกเขาหาตำแหน่งแห่งที่ของตัวเองไม่เจอ ขณะที่ในยุโรป ประเด็นใหญ่ก็คือการหลั่งไหลของผู้อพยพที่นำไปสู่ความหวาดระแวงและความหวาดกลัว ในประเทศไทย กลุ่มประชากรสูงอายุและกลุ่มอนุรักษ์นิยมก็เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมไม่ต่างกัน เพราะกลัวว่าสถาบันหลักของชาติและระเบียบสังคมแบบไทยเดิมที่มีช่วงชั้นกำลังถูกคุกคาม จึงหันไปสนับสนุนการเมืองแบบเผด็จการอำนาจนิยมที่ประกาศว่าจะพิทักษ์ปกป้องคุณค่าดั้งเดิมแบบอนุรักษ์นิยมถึงที่สุด

ดังนั้น การต่อสู้กับระบอบเผด็จการอำนาจนิยมอย่างยั่งยืนในสังคมโลกและสังคมไทย คือต้องสู้ด้วยชุดนโยบายและชุดคุณค่าที่ดีกว่า เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนความคิดของคนในสังคมให้ตระหนักร่วมกันว่า ระบอบเผด็จการของฝ่ายขวาไม่ใช่คำตอบอีกต่อไป การเมืองไม่จำเป็นต้องถูกขับเคลื่อนด้วยความกลัวและการใช้กำลัง ปิดกั้นการแสดงออกของผู้คน แต่เราสามารถสร้างการเมืองที่เคารพความเสมอภาคและความแตกต่างหลากหลายได้

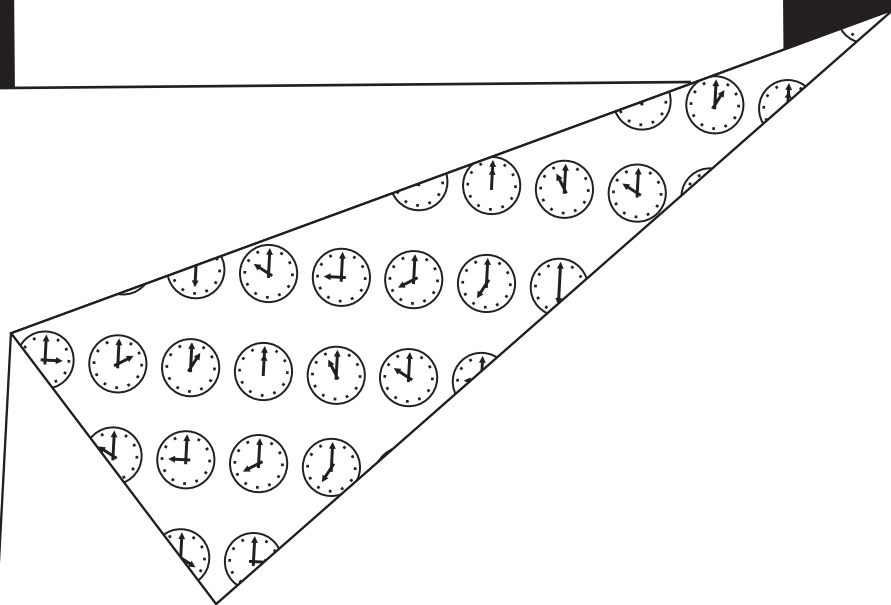
ความหวังที่ไม่หยุดนิ่ง

การเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม นอกจากต้องอาศัยการนำเสนอนโยบายและชุดคุณค่าใหม่แล้ว ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญที่ปราศจากไม่ได้

ระบอบการเมืองทุกระบอบในโลกไม่เคยหยุดนิ่งคงที่อยู่แบบเดิม แม้แต่ระบอบเผด็จการก็มีการปรับตัว ระบอบทั้งหลายสิ้นสุด

ลงเมื่อล้มเหลวในการปรับตัว ผืนกระแสโลกและกระแสความต้องการ
ของคนในประเทศ ในขณะเดียวกันประชาชนที่อยากเห็นความ
เปลี่ยนแปลงทางสังคมก็มีอาจหยุดนิ่ง เพราะรัฐไม่ได้ใช้อำนาจอย่าง
แข็งทื่อ แต่พยายามปรับเปลี่ยนค้นหาวิธีครองอำนาจอยู่เสมอ

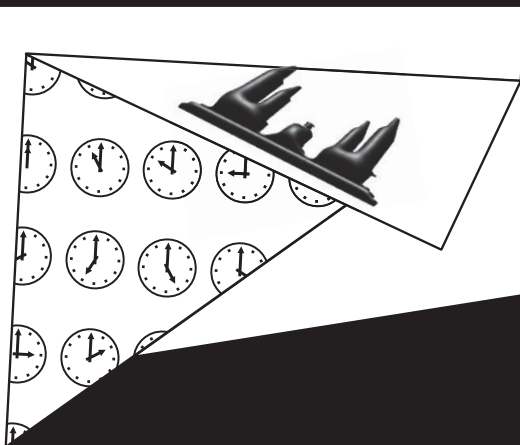
ความหวังอยู่ที่ประชาชนที่ตื่นตัว รู้เท่าทันรัฐ และกล้าตั้ง
คำถาม กล้าที่จะรวมตัวเพื่อผลักดันความเปลี่ยนแปลงจากจุดเล็กๆ
ที่แต่ละคนทำได้เพื่อเปลี่ยนการเมืองแห่งความกลัวและเกลียดชังให้
กลายเป็นการเมืองแห่งความหวังและภราดรภาพ

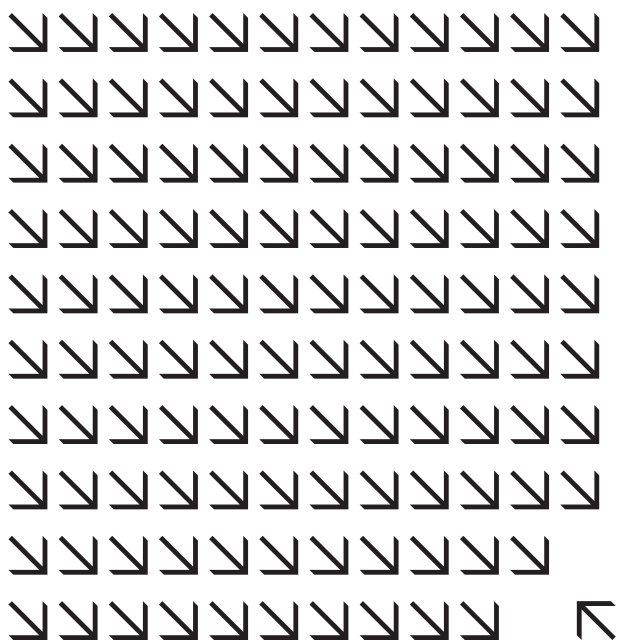
I

รัฐธรรมนูญไทยและ ความท้าทายของกาลเวลา

เส้นที่ชวนให้เวียนหัวของการเมืองไทย คือ การมีพลวัตที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยหยุดนิ่งอยู่กับที่ นักวิชาการบางสำนักเรียกมันว่าความไร้เสถียรภาพ บางคนเรียกมันว่าความผันผวน และความเปลี่ยน(ไม่)ผ่านของการเมืองไทย ซึ่งบ่อยครั้งความขัดแย้งและปัญหาเก่ายังไม่ทันคลี่คลาย ความขัดแย้งใหม่และคลื่นปัญหาชุดใหม่ก็ถาโถมซัดกระหน่ำเข้ามาอีกระลอก เหตุการณ์สารพัน ตัวละครมากหน้าหลายตา กติกาที่พลิกเปลี่ยน และแบบแผนความสัมพันธ์ทางอำนาจอันสลับไหวที่เกิดขึ้นในอดีตล้วนส่งผลอย่างทับซ้อนและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การย้อนเวลากลับไปเข้าใจพัฒนาการทางประวัติศาสตร์จึงเป็นหนทางแห่งการทำความเข้าใจสถานะที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันได้ดีที่สุด เพื่อที่จะตอบคำถามว่าเรามาถึงจุดนี้ได้อย่างไร? จึงอยากชวนทุกคนกลับไปสำรวจเส้นทางเดินของรัฐธรรมนูญ การปฏิวัติและการรัฐประหาร การออกแบบระบบเลือกตั้ง การเมืองของแบบเรียน การเซ็นเซอร์ ความรุ่งโรจน์และดับสูญของของบรรดาหัวหน้าขุนศึกในสนามอำนาจ ไปจนถึงหน้าตาความรุนแรงของรัฐไทย

ถอดรหัสรัฐธรรมนูญฉบับแรก ของสยามประเทศ

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 ของไทยมีชะตากรรมที่น่าอาภัพ คือ ถูกกลบลิ้มออกจากความทรงจำของประวัติศาสตร์การเมืองไทยจนคนแทบจะจำไม่ได้อีกต่อไป กระทั่งแผนพณรุ้แก่การเมืองไทยก็อาจจำสับสน

ทุกวันนี้เราฉลองวันรัฐธรรมนูญในวันที่ 10 ธันวาคมของทุกปี ทำให้สื่อหลายสำนักพากันพาดหัวข่าวเวลาพูดถึงวันหยุดประจำปีนี้ว่า “วันเฉลิมฉลองและรำลึกถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย”

แต่แท้ที่จริงแล้ว รัฐธรรมนูญ ฉบับวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) นั้นเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 ของไทย เป็นกติกากการปกครองประเทศอันเป็นผลมาจากการ “ประนีประนอม” ระหว่างผู้นำในระบอบใหม่ ซึ่งก็คือคณะราษฎรที่นำโดยปรีดี พนมยงค์ กับชนชั้นนำของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) รัฐธรรมนูญ

ฉบับ 10 ธันวาคมนี้ใช้เวลาร่างเพียง 6 เดือน โดยกรรมการร่างฯ ส่วนใหญ่เป็นเสนาบดีและนักกฎหมายอาวุโสที่มีแนวคิดแบบอนุรักษนิยม ส่วนตัวแทนคณะราษฎรที่ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นมีเพียงปรีดีเท่านั้นที่เป็นกำลังหลัก ซึ่งก็เป็นประเด็นที่น่าคิดและตั้งคำถามว่าเหตุใดคณะราษฎรจึงไม่พยายามตั้งตัวแทนนักกฎหมายหัวสมัยใหม่เข้าไปมีบทบาทในการร่างรัฐธรรมนูญมากกว่านั้น ยังไม่ต้องพูดถึงว่าคณะราษฎรยอมประนีประนอมถึงขั้นยอมตั้งคนที่เป็นตัวแทนระบอบเก่าอย่างพระยามโนปกรณนิติธาดาให้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก แทนที่จะเลือกผู้นำจากกลุ่มคณะราษฎรเองขึ้นบริหารประเทศ

นักวิชาการบางท่านตั้งข้อสังเกตว่า การประนีประนอมนี้เกิดจากหลักคิดของผู้นำคณะราษฎรจำนวนมาก (ไม่ใช่ทั้งหมด) ที่ต้องการให้ระบอบการปกครองแบบใหม่ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกติกาสถิติสูงสุดในการปกครองประเทศดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และเพื่อให้มันราบรื่นก็เล็งเห็นว่าต้องอาศัยความร่วมมือจากขุนนางและชนชั้นนำในระบอบเก่าให้พวกเขาเห็นด้วยและยอมรับร่วมมือ จะได้ไม่ต้องแตกหักกัน ซึ่งหลักคิดนี้พิสูจน์แล้วว่าผิดพลาด เพราะแม้ประนีประนอมขนาดนั้น สุดท้ายก็เกิดการแตกหักอยู่ดี ดังที่เกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดชโดยกลุ่มขุนนางเก่าที่ต้องการยึดอำนาจกลับคืน ในเวลา 1 ปีให้หลังการปฏิวัติ

ถ้ารัฐธรรมนูญ ฉบับวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ไม่ใช่รัฐธรรมนูญฉบับแรกและไม่ใช่รัฐธรรมนูญที่สะท้อนอุดมการณ์ที่คณะราษฎรต้องการผลักดันอย่างสมบูรณ์ แล้วรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยประกาศใช้เมื่อใด?

คำตอบคือเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) ซึ่งคิดเป็นเวลาเพียง 3 วันหลังการปฏิวัติ